

VWS OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 12:30 uur d.d. 25 april – 12:30 uur d.d. 26 april

5.1.2e Directie Communicatie VWS

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> Nederlanders overleden aan COVID-19 Kwetsbare ouderen, chronisch zieken of mensen met een beperking die geen bezoek mogen ontvangen in zorginstellingen Onbeschermd zorgpersoneel Nederlanders die revalideren na een IC-opname 	<ul style="list-style-type: none"> Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders Zorgpersoneel met zorgen over beschermingsmiddelen Burgemeesters die oproepen zoveel mogelijk thuis te blijven 	<ul style="list-style-type: none"> Algemeen publiek dat zich (o.a. op sociale media) zorgen maakt Brancheverenigingen in de zorg

Samenvatting

- Naast aanhoudende aandacht voor de staatssteun voor KLM, domineert het nieuws over een groep wetenschappers die openlijk kritiek uit op de werkwijze van het OMT. Daarnaast is er wederom aandacht voor de tekorten aan persoonlijke beschermingsmiddelen en klinkt nog altijd de roep om versoepeling van het bezoekverbod in zorginstellingen.
- Hoe gedraagt Nederland zich? AD schrijft dat mensen denken zich stap voor stap meer te kunnen permitteren, nu de dalende trend van dodelijke slachtoffers en ziekenhuis opnames lijkt af te nemen. Het Veiligheidsberaad van burgemeesters merkt dat het weer drukker begint te worden op straat. Mensen blijven minder binnen, maar degenen die naar buiten gaan houden zich over het algemeen goed aan de 1,5 meter afstand. In eigenlijk alle regio's blijft aandacht uitgaan naar de jeugd. "Jongeren blijven elkaar opzoeken en bij elkaar komen. Maar een waarschuwing volstaat meestal."
- Volgens een groep wetenschappers is het OMT te weinig transparant. OMT-adviezen zouden te politiek zijn en worden te stellig en eenzijdig aan het Kabinet gebracht. Ook zouden de adviezen te veel verschillen van de adviezen die in andere Europese landen worden gegeven. Zowel oud RIVM-directeur Roel Coutinho als viroloog Marion Koopmans reageren op de kritiek. Volgens hen gaat de maatschappij een nieuwe fase in en is het van belang om met een bredere groep experts naar de crisis te kijken.
- Zorginstellingen geven aan dat er, ondanks het nieuwe verdeelsysteem, een tekort aan persoonlijke beschermingsmiddelen bestaat. Uit de peiling van NU'91 blijkt dat zorgmedewerkers een kleine verbetering zien, maar volgens 47% is dat nog niet voldoende. NU'91-voorzitter Stella Salden noemt het 'schokkend'.
- Ieder(in) wil dat er snel een crisisplan komt voor de groep chronisch zieken en mensen met een beperking. "Er moet een veel betere bezoekregeling komen, betere beschermende maatregelen en andere keuzes ten opzichte van de anderhalve meter samenleving". Ook Hugo Borst en Carin Gaemers (zorgmanifest) roepen minister De Jonge op om bezoek in verpleeg- en verzorgingshuizen mogelijk te maken. Volgens hen is het middel erger dan de kwaal: "mensen kunnen niet meer waardig sterven in verpleeghuizen".
- Uit onderzoek van Omroep Brabant blijkt dat het aantal opnames van kwetsbare ouderen in Brabantse verpleeghuizen flink zou teruglopen. Branchevereniging Actiz onderzoekt de signalen dat ouderen een opname uitstellen vanwege het coronavirus. Conny Helder begrijpt eventuele terughoudendheid, maar waarschuwt voor nieuwe problemen: "Deze mensen staan niet voor niets al een tijd op een wachtlijst".
- Landelijk expertisecentrum voor o.a. huiselijk geweld, Fier, stelt vast dat het aantal gesprekken met mensen die te maken hebben met huiselijk geweld met 30% is toegenomen sinds maart.

Karakterisering berichtgeving

- In het weekend is er ruimte voor de verhalen achter het coronavirus. Actualiteitenprogramma's tonen reportages van patiënten die revalideren, waaruit blijkt hoe zwaar die trajecten zijn. Ook is er aandacht voor de familie van coronapatiënten die nu op de IC's liggen of zijn overleden.
- AD: 'Nu de dalende trend als het gaat om dodelijke slachtoffers en het aantal ziekenhuisopnames zich blijft voortzetten, en de deur naar het loslaten van sommige ingrijpende maatregelen heel voorzichtig op een kier is gezet, lijken mensen denken zich stap voor stap meer te kunnen permitteren.'

SISOS (Slachtoffers - Identiteiten – Schade - Oorzaken - Scenario's)**Slachtoffers**

- In de provincie Groningen zijn zaterdag geen nieuwe bevestigde besmettingen met het coronavirus gemeld.
- Website Worldometer meldt dat het aantal doden door corona wereldwijd is gestegen tot boven de 200.000

Identiteiten

- Bij twee nertsenfokkers in Noord-Brabant is bij meerdere dieren het coronavirus vastgesteld.

Scenario's

- Uit voorspellingsmodellen van de Amerikaanse Washington University in Seattle, zou blijken dat het aantal doden door corona in Nederland eind juni zal dalen tot nul. De Belgische viroloog Steven van Gucht hoopt dat dit een realistische voorspelling is, maar het zou hem verbazen als er werkelijk geen sterfgevallen meer gemeld worden in de komende weken en maanden.

Informatiebehoefte*Welke informatie vragen leven er bij getroffen?*

- Op de social media kanalen van minister De Jonge komen vragen over mondkapjes terug: zijn deze al besteld en wanneer komen ze? Ook leven er vragen over waarom fysiotherapeuten en kappers niet mogen werken. Zorgen leven er over de berichten uit België waar maatregelen worden versoepeld en mondkapjes worden uitgedeeld. En over het bericht uit Duitsland waar men een tweede piek verwacht. Ook blijven er zorgen over de tekorten aan PBM in verpleeghuizen en wachten mensen op versoepeling van de bezoeksregeling.
- Op de corporate kanalen van VWS leeft er ook een discussie rondom mondkapjes (te veel bureaucratie en bericht van FvD). Ook zijn er vragen of er een spotje gemaakt kan worden zodat wielrenners zich aan de 1,5 meter afstand gaan houden.

Hoe wordt het incident omschreven (welke facts en figures worden benoemd)?

- Het aantal coronapatiënten op de IC's is nagenoeg gelijk gebleven ten opzichte van gisteren. Ernst Kuipers: (LNAZ): "We hebben geen reden om aan te nemen dat de geleidelijke daling geheel tot stilstand komt. Het geringe verschil in aantal patiënten ten opzichte van gisteren wordt mogelijk deels verklaard doordat de ontslagen van de IC in het weekend wat later op de dag plaatsvinden dan doordeweeks."

Tekorten aan PBM in verzorgingshuizen

- NU'91 (beroepsorganisatie voor verpleegkundigen en verzorgenden) stelt dat in veel zorginstellingen en verpleeghuizen de beschermende middelen tegen het coronavirus nog niet op orde zijn. Veel instellingen geven aan dat de middelen er niet zijn of dat de voorraad beperkt is.
- Uit een peiling van RTL Nieuws onder 250 zorgmedewerkers blijkt dat zij nog geen verbetering zien in de verdeling van persoonlijke beschermingsmiddelen in de thuiszorg en verpleeghuizen. Ondanks het nieuwe verdeelsysteem geven zij aan nog steeds 'mis te grijpen' als het gaat om PBM. 63% van medewerkers in de thuiszorg en 61% van medewerkers in verpleeghuizen geven aan geen verschil te merken.

Meetsysteem huisartsen

- Het meetsysteem van huisartsen, dat meet hoeveel mensen in een thuissituatie zijn overleden aan het virus, meldt ook zes klinisch verdachte gevallen die al overleden voordat de eerste officiële coronapatiënt overleed op 6 maart. "Dat bevestigt het beeld dat het coronavirus al langer in Nederland is dan officieel bekend, en dat we als huisartsen patiënten gemist hebben, omdat we toen nog niet aan corona dachten", aldus Jochen Cals (Consortium Huisartsengeneeskunde)
- Jochen Cals verwacht ook dat het aantal mensen dat thuis aan corona overlijdt de komende tijd gaat oplopen. "Tot nu toe heeft 20 procent van de huisartsenpraktijken in Nederland meegedaan. Maar er melden zich nog steeds nieuwe huisartsen aan."

Diversen

- Veilig Thuis is sinds vorige week gestart met een chatfunctie waarin mensen die te maken hebben met huiselijk geweld zich makkelijker anoniem kunnen melden.
- Stichting Lezen en Schrijven heeft video-animaties in een begrijpelijke taal gemaakt over de maatregelen.

*Wat zien, ruiken, voelen, horen, proeven mensen (zintuigelijke waarnemingen)?**Terugloop opnames in verpleeghuizen*

- Branchevereniging Actiz onderzoekt signalen dat ouderen een verhuizing naar een verpleeghuis uitstellen vanwege corona. Uit onderzoek van Omroep Brabant blijkt dat het aantal opnames in Brabantse verpleeghuizen flink terugloopt. Bij Brabant-Zorg staan nu 180 van de 2.500 kamers meer leeg dan normaal. Actiz bevestigt de leegstand in Brabant maar spreekt over een 'heel divers' beeld in de rest van Nederland.
- Conny Helder (bestuurslid Actiz) noemt de terughoudendheid om familieleden te laten opnemen in een verpleeghuis 'heel begrijpelijk'. "Als je je vader of moeder nu laat opnemen heb je geen idee wanneer je die weer zult kunnen zien." Wel waarschuwt zij dat de terughoudendheid ook weer tot nieuwe problemen kan leiden. "Het is ook lang niet altijd verstandig. Mensen staan niet voor niets al langere tijd op een wachtlijst."

Huiselijk geweld

- Landelijk expertisecentrum Fier ziet sinds maart aantal gesprekken met mensen die te maken hebben met huiselijk geweld toenemen met 30%, ten opzichte van de maanden januari en februari. Fier ziet de hulpvragen steeds schrijnender worden naarmate de intelligente lockdown langer duurt.

Diversen

- De Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD) heeft een 57-jarige man uit Apeldoorn aangehouden op verdenking van het verkopen van vijftienduizend ondeugdelijke mondkapjes. De FFP2-mondkapjes zijn voornamelijk bij zorginstellingen terechtgekomen. Het is nog onbekend hoeveel zorginstellingen de mondkapjes hebben ontvangen en of de mondkapjes ook daadwerkelijk gebruikt zijn in de zorginstellingen. Alle afnemers zijn geïnformeerd over de ongeschikte mondkapjes.

Welke geruchten worden genoemd?

- Volgens The New York Times heeft de Europese Unie passages van een rapport over nepnieuws rond corona afgezwakt onder druk van China. Enkele passages waarin de rol van China in het verspreiden van nepnieuws over corona werden volgens bronnen aangepast. Een EU-woordvoerder ontkent de aanpassingen.
- De Telegraaf schrijft dat bronnen rondom het Nationaal OV Beraad (NOVB) weten welke kant het opgaat in de trein wanneer er weer meer gereisd mag worden. Zo denken zij aan: Looplijnen in stations, instapvakken op perrons, meer tijd tussen aankomst en vertrek, éénrichtingsverkeer in de trein (ene deur in andere uit), geen staanplaatsen, plastic schermen tussen stoelen, infostickers en maximumaantal reizigers. Ook het verplicht dragen van mondkapjes is een overweging en bijvoorbeeld vooraf online aanmelden van de gewenste reis om reizigers inzicht te geven welke trein druk is en welke niet.

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Volgen zij onze gedragsadviezen (handelingsperspectieven) op?

- In de nacht van vrijdag op zaterdag wilden jongeren een feestje vieren in natuurgebied De Hoge Weerd, zo meldt politie Maastricht. Ze hebben allen een officiële waarschuwing gekregen.
- Zaterdagmiddag is het weer druk bij de grensovergangen bij Roermond door Duitse automobilisten die o.a. in Limburg boodschappen willen doen.
- In het centrum van Delft werden zaterdagmiddag mensen naar huis gestuurd door de politie. Door de drukte konden mensen niet voldoende afstand van elkaar houden.
- In Vught (Noord-Brabant) is zaterdag een kapperszaak gesloten omdat daar ondanks een verbod vanwege het coronavirus klanten werden geknipt.
- Het AD meldt dat het zaterdag weer druk is bij tuincentra en bouwmarkten. Volgens het AD denken mensen zich meer te kunnen permitteren nu de dalende trend van het aantal dodelijke slachtoffers en aantal ziekenhuisopnames zich blijft voortzetten.
- Op de Waddeneilanden wordt het geleidelijk drukker. Burgemeester van Schiermonnikoog Ineke van Gent: "Mensen hebben een beetje genoeg van het thuiszitten". Van Gent heeft wel een duidelijke boodschap: "blijf thuis, ga niet op reis."
- In de nacht van zaterdag op zondag heeft de politie Rotterdam een einde gemaakt aan een huisfeestje, de acht aanwezigen zijn beboet.
- Zondag roept de gemeente Tilburg haar inwoners op zoveel mogelijk thuis te blijven.

Betekenisgeving

Welke oproepen worden er gedaan?

- Ieder(in) wil dat er snel een crisisplan komt voor de groep chronisch zieken en mensen met een beperking. "Er moet een veel betere bezoekregeling komen voor mensen met een beperking, betere beschermende"

maatregelen en er moeten andere keuzes worden gemaakt ten opzichte van de anderhalve meter samenleving". Volgens leder(in) worden de mensen met een beperking of chronische ziekte over het hoofd gezien in deze corona crisis. Illya Soffer: "Voor mensen die thuis zorg en ondersteuning krijgen zie je dat de dagbesteding is stopgezet, de zorg is weggevallen, mantelzorgers moeten ongelofelijk veel zelf doen en er is geen bescherming voor mensen die een hoog besmettingsrisico hebben."

- Hugo Borst en Carin Gaemers (zorgmanifest) roepen minister De Jonge op om bezoek in verpleeg- en verzorgingshuizen mogelijk te maken. Volgens Gaemers verzamelt Actiz momenteel goede voorbeelden van hoe we dit praktisch kan. Op de langere termijn is dit middel [bezoekregeling in de verpleeghuizen] veel erger dan de kwaal. "In een verpleeghuis, anders dan in een ziekenhuis, gaat het niet om het voorkomen van sterfte maar gaat het om waardig sterven. En dat is nu niet meer mogelijk."

Welke emoties, waardeoordelen, kwalificaties, kritiek, steun worden gegeven?

Tekorten aan PBM in verzorgingshuizen

- Uit eigen onderzoek van NU'91 blijkt dat voornamelijk personeel in de thuiszorg zich onveilig voelt, omdat beschermende middelen daar niet preventief mogen worden ingezet. Uit de antwoorden van de 600 deelnemers blijkt dat er een kleine verbetering zichtbaar is, maar dat is volgens 47% van de zorgmedewerkers nog niet voldoende. Ze melden tekorten aan onder meer mondkapjes, schorten en handschoenen. Ook worden zorgmedewerkers volgens 45% te weinig of te langzaam getest op covid-19.
- Stella Salden (voorzitter NU'91) noemt het "schokkend" dat op veel plekken de middelen nog niet op orde zijn. "Onze achterban is boos en bang, omdat de kans op besmetting in de frontlinie groot is, maar ze niet voldoende worden gehoord. [...] Die beschermende middelen hadden weken geleden al op orde moeten zijn, zeker nu er zich in de verpleeghuizen een stille ramp voltrekt. Ook hebben zorgprofessionals slapeloze nachten omdat ze het gevoel hebben dat ze hun patiënten onvoldoende kunnen beschermen. "Hierdoor zijn onze mensen in de frontlinie nog steeds onvoldoende beschermd. Deze beroepsgroep moet te allen tijde zijn werk veilig kunnen doen. Die beschermende middelen hadden weken geleden al op orde moeten zijn, zeker nu er zich in de verpleeghuizen een stille ramp voltrekt." Ook waarschuwt Salden voor de mentale gevolgen bij verpleegkundigen en verzorgenden, omdat zij het gevoel hebben dat ze patiënten niet goed genoeg kunnen helpen.

App

- Marietje Schaake (internationaal directeur van het Cyber Policy Center van de universiteit van Stanford) vindt dat Nederland zich niet moeten blindstaren op een app. "Een app is geen wondermiddel". De belangrijkste vraag is volgens Schaake: Heeft een app wel zin als we nog niet genoeg testcapaciteit hebben? "Je kunt niet in een technische oplossing iets documenteren wat je bij de dokter niet kunt meten". Schaake pleit om te leren van wat er elders in de wereld gebeurt. "Maar ik zie een neiging om vooral de gewenste lessen te leren en niet van de wat negatievere lessen te leren uit die landen." Volgens de voormalig Europarlementariër is een technologische oplossing als een app maar een klein onderdeel van de oplossing om uit de lockdown te komen.

Diversen

- De Telegraaf interviewt Maurice de Hond over zijn analyse dat de luchtvochtigheid invloed heeft op het virus. Op de vraag waarom zijn inzichten worden genegeerd door de deskundigen antwoordt De Hond: "Dat moet je mij niet vragen. Ik zie virologen op tv en weet dat zij aantoonbaar dingen zeggen die niet kloppen, die geen basis hebben in de meest recente wetenschappelijke onderzoeken. [...] En dat er steeds meer bewijs komt dat we naar buiten kunnen met mondkapjes op, mits we afzien van grote bijeenkomsten [...]. We worden nu gestuurd op aannames, die volledig achterhaald blijken te zijn. Intussen zitten veel mensen doodsang binnen. Ik krijg van politici en wetenschappers wel steun via mail en app, maar openlijk durven maar weinig mensen zich kritisch uit te spreken."

Hoe wordt er tegen de overheid aangekeken?

Kritiek op werkwijze OMT

- Diverse prominente wetenschappers hebben openlijke kritiek op de werkwijze van de adviezen van het OMT. Zo zou het OMT te weinig transparant zijn. De adviezen van het OMT zijn openbaar, maar de gegevens waarop zij dit baseren (modellen, data, literatuuronderzoek etc.) en de notulen van het overleg blijven geheim, en daarop klinkt nu kritiek. Het OMT zou daarnaast te stelling advies geven. Relevante discussies en overwegingen over de keuzes ontbreken in het advies. Experts noemen dit zorgwekkend, het zou

betekenen dat het OMT zich bezighoudt met politiek. Een derde punt van kritiek richt zich op de afwijkende adviezen ten opzichte van de adviezen die in het buitenland worden gegeven.

- Eric Jan Wagenmakers (hoogleraar methodologie, UvA): "Belangrijkste wat mij opvalt is dat er geen literatuur wordt geciteerd. Daarmee blijft het onduidelijk of de adviezen gebaseerd zijn op de mening van de experts of op hard wetenschappelijk onderzoek. Dus het is heel moeilijk om na te gaan in hoeverre die adviezen nu vertrouwd moeten worden." Wagenmakers vult aan dat de adviezen van de WHO vol staan met verwijzingen naar literatuur. "Uiteindelijk neemt de politiek de beslissing en de wetenschappers horen informatie aan te dragen waarop die beslissingen gebaseerd zijn. Maar als je als politiek zegt, 'we nemen alles over wat jullie zeggen' dan zadel je eigenlijk die wetenschappers op met politieke verantwoordelijkheid. Ik vind dat niet zuiver."
- Microbioloog Alex Friedrich vindt dat er meer transparantie moet zijn over het verloop van de interne discussies van het OMT. Ook heeft hij bedenkingen bij de opgelegde geheimhouding. "Ik ben dit als wetenschapper niet gewend."
- Epidemioloog Gowri Gopalakrishna, (onderzoekers wetenschappelijke integriteit aan het VUmc) zet vraagtekens bij de wijze waarop de OMT-leden zijn geselecteerd: "Ze geven nergens aan waarop ze zich baseren. Ze melden niet wat de bronnen van hun data zijn. En de protocollen ontbreken. Dat strookt niet met de principes van open wetenschap. [...] Ik had een discussie over een gebrek aan transparantie verwacht in landen als China, maar niet in Nederland. In die zin verbaast het me echt."
- Arts-microbioloog Jan Kluytmans is van mening dat de inhoudelijke discussies niet geheim zouden hoeven zijn. "Als wetenschapper vind ik het altijd belangrijk dat je je methode, je resultaten en je adviezen transparant maakt, zodat anderen ze kunnen toetsen."
- Oud-directeur van het RIVM Roel Coutinho antwoordt op de stelling 'politici zeggen dat de experts in het OMT de beste experts zijn en hun advies heilig is': "Dat begrijp ik wel, maar ik vind het niet verstandig. Het idee achter het OMT is dat ze op basis van de gegevens advies geven, maar er zijn alleen medische, maar ook maatschappelijke overwegingen te maken. En de afwegingen liggen bij de politiek en daar hoort ie ook te zijn. Je moet niet op elkaars stoel gaan zitten. Voor de politiek is het makkelijk om hun verantwoordelijkheid af te schuiven. Experts moeten op basis van hun expertise een advies geven en niet over andere zaken. Coutinho vindt niet dat de notulen van de overleggen openbaar moeten worden. "In zo'n OMT moet er alles gezegd kunnen worden. "Zodra er notulen worden gemaakt waarin precies staat wie wat gezegd heeft, dan doen mensen hun mond niet meer open." Coutinho vindt dat het OMT een nuttige functie heeft, maar als er behoefte is aan wetenschappelijk verdieping dan kan dat gedaan worden door de Gezondheidsraad. Coutinho pleit ervoor om andere disciplines te betrekken nu we een andere fase ingaan "Team moet worden ondersteund met wetenschappelijk onderzoek en aanvullen met sociologen en economen. Zoals het nu gaat is het te eenzijdig."
- Viroloog Marion Koopmans begrijpt dat de notulen geheim blijven maar oppert om de literatuurstukken die worden geraadpleegd wel openbaar te maken. Koopmans oppert nu we wat meer lucht hebben we met een bredere groep (met o.a. economen en sociaalpsychologen) moeten kijken naar de volgende fase. "Ik hoop dat dat geen aparte clubs worden, maar dat we dat samendoen."

Trends/ opiniepeilingen

- Uit een enquête van het Dagblad van het Noorden zijn Groningers en Drenten relatief tevreden over de maatregelen die gelden tot 20 mei. Van de 1.654 respondenten vindt 71,5% het besluit goed om de basisscholen weer te openen en de horeca voorlopig dicht te houden. 88,4% van de respondenten vindt het verbod op evenementen tot 1 september een goed besluit. Het merendeel van de deelnemers (80,8 procent) geeft aan zich goed of zeer goed aan de maatregelen te houden. Over anderen zijn de respondenten iets minder tevreden: 68,0 procent vindt dat mensen in hun omgeving zich goed of zeer goed aan de maatregelen houden. Het verminderde sociale contact met vrienden en familie in de coronacrisis vinden de respondenten het moeilijkst. Zo gaven 998 mensen aan dat 'het minder bezoeken van familie en vrienden' hen zwaar viel de afgelopen weken. Ook 'de sluiting van kappers, nagelstudio's etc.' (443 mensen) en het 'thuisblijven' (347 mensen) viel de respondenten zwaar. 47,6 procent aan dat mensen met contactberoepen, zoals kappers en fysiotherapeuten, weer aan de slag moeten kunnen. 39,7 procent wil dat de bezoeksregeling in de ouderenzorg wordt versoepeld en 18,1 procent dat de horeca weer opengaat.